

Aurora borealis

2008. január 15. - Radics Viktória

De nem csak az iróniájára, az éles eszére és nyelvére, a gondolkodói következetességére, a pengeváltásaira, az őszinteségére, a baloldaliságára, az intellektualizmusára emlékszem szívesen, hanem, mondom, én szeretetet éreztem belőle sugározni, pont belőle, nem pedig a finomabb és spirituálisabb lelkekből. És ő aztán, az ő kedve kiállta a próbát. Már-már merem mondani, hogy túlélte, mert ma is hatni képes, **Eörsi** ma is kedvcsináló lehet a szellemi falatozáshoz és lovagi tornához.

Vírusok repülnek a levegőben, és ellenőrök készülnek lecsapni minden fordulóban. Utoljára 1999-ben, Belgrádban láttam ennyi uniformist, mint ma itt a belvárosban. Nem elég, hogy a nyák, hogy a nyirok, hogy a szürke, hogy az ólom, hogy az égből hulló minősíthetetlen állag – még ők is. Milyen marconák, és újabban ez az őrt álló póz, a smasszer-tartás, hátul összefont kézzel, mindig kettesben-hármasban. Nem tudjuk vigasztalni egymást távoli barátommal, aki ezt írja Svédországból (bosnyákból fordítom): „A január és a február itt gyilkol. A test képtelen alkalmazkodni ehhez a sötétséghez, nem is sötétség ez, hanem állapot, olyan, mint az ájulat, vagy egy olyan szín, mellyel csak a depresszió ábrázolható.”

Mégsem búsan döcögtem haza, hanem egy olyan zsákmánnyal, mely már a buszban lelket vert belém. Megszereztem az **Eörsi**-emlékkönyvet (**Időnk Eörsivel**, Noran, 2007), és előttem van az ő fényes bogárszeme, melyből, igen, szeretet sugárzott. Meglegyint az üdesége, az a sajátos pajkosság, és példát mutat a szellemi kondíciója. Én lankadatlanak, örök-elevennek és kerek arcúnak ismertem. Senki

sem tudott olyan nyíltan rámosolyogni a másokra, mint ő. Mennyire hiányzik a jókedve, a véleményei, a hozzászólásai, a virgonc szellemisége! Hányszor gondoltam arra, amikor még olvastam újságot, hogy na, itt csak az **Eörsi** közbevágása segíthetne! Hogy ő bezzeg megmondaná rendesen! De nem csak az iróniájára, az éles eszére és nyelvére, a gondolkodói következetességére, a pengeváltásaira, az őszinteségére, a baloldaliságára, az intellektualizmusára emlékszem szívesen, hanem, mondom, én szeretetet éreztem belőle sugározni, pont belőle, nem pedig a finomabb és spirituálisabb lelkekből. És ő aztán, az ő *kedve* kiállta a próbát. Már-már merem mondani, hogy túlélte, mert ma is hatni képes, **Eörsi** ma is kedvcsináló lehet a szellemi falatozáshoz és lovagi tornához. A ki nem hunyó kíváncsisága! Már a buszban elolvastam utolsó feljegyzéseit. Még betegen is egészséges tudott maradni, én ilyet még nem pipáltam, hogy valaki a halállal szemben így... Milyen remek ember volt... Igen, ő hősiességű férfi volt. „Muszáj-Herkuleske”, ahogy írja. Mosolyogva vettem tőle a fricskát, amit kaptam: „A vonat titkos célja / ahányszor ott halad át, / hogy gyarapítsa J. A. / sántársulatát.” (sic!) (Ennyit magamról.) És eszembe jutott Danilo Kiš utolsó följegyzése, a vers, amit „M. T. asszony halálhírére” írt 89-ben, amikor már ő is halódott: „Mily jól végzett munka, Halál, / minő dicsőség / ledönteni ilyen erődítményt! / Fölzabálni ennyi húst, / föltörni ennyi csontot / ily rövid idő alatt. / Elpazarolni ennyi energiát, / gyorsan, ahogy egy cigarettát szívunk el. / Milyen munka volt ez, Halál, / milyen demonstrációja az erőnek. / (Mintha nem hinnénk / neked becsületszóra.) (Bozsik Péter fordítása)

Eörsi István (Koncz Zsuzsa felvétele)

Eörsi és Kiš egyébként jóban voltak, mentalitás, szellemi rokonság is összefűzte őket, na és vagány fiúk voltak mind a ketten. Ha figyelmesebb lettem volna – és itt most bocsánatkéréssel tartozom –, kikutattam volna kettejük kapcsolatát, amikor a Danilo Kiš-monográfiámat írtam. Ezt ma már mulasztásnak/hibának/véteknek tartom, egynek a sok közül. A mélabúm még nem hatolt el odáig, hogy ne szeretnék javítani, javítani. Hogy is írta Tandori? *Romlani kell, kijavulni* – ha jól emlékszem. És Csordás Gábor? Ő meg a ~~javításokat~~ rontásokká dekonstruálta. Egyébként ő is írt egy verset Kišről, a „tömörítés poétikájára” címezve: „a tökéletességre készültél te is / húzogattad magad kifelé”.

Nemcsak kapukat, véletleneket is fogok gyűjtögetni ebben az évben, és lehet, hogy azokból áll majd össze az abszurd nagykapu. Ugyanis véletlenül éppen Danilo Kiš fordítok ezen a héten, a *Borisz Davidovics síremléke* dramatizált változatát. Élvezettel teszem. Sok mindenféle szöveg megfordul a kezem között, de fordítás közben azonnal érezni, ha *művészet* kerül elibém. A szavak testesebbek, ugyanakkor a szöveg eloldozódik, képek, színek gomolyognak, a szöveg szól, fest, érezni lehet a szellemet, az intelligenciát vagy valami elemet, bennem fokozódik az izgalom, és egyszerűen örülök. Azt is érezni lehet, ha egy szöveg jó, de nem annyira; ha közepes. Azon sem rossz dolgozni, de az öröm olyankor elmarad, itt ragadok ebben a világban, az ellenőrök és a vírusok között, és nem történik meg az átlényegülés, vagy minek nevezzem; az, ami egy pillanatra megment. Ez pedig számomra a szó tágabb értelmében vett költészet. Danilo Kiš erre a titokzatos valamire többek között az „északi fény” metaforát használta. Egy őrült elmélkedik a *Fövényóra* végén arról, hogy ha minden veszik, amit életében összegyűjtögetett, és elvész az a néhány ember és az a kis szeretet, ami az örömét kitette, akkor is megmarad talán az örülete és az álma, „mint északi fény és távoli visszhang. Talán lesz valaki, aki majd megpillantja azt a fényt, meghallja azt a távoli visszhangot, a néhai hang árnyékát, és megérti annak a fénynek, annak a csillogásnak a jelentését.” *Aurora borealis*. Az én északi barátom nekem erről miért nem ír?

Radics Viktória